

Temppelin tornin arvoitus

Ludvig XVII, Madame Royale ja Ranskan Bourbonien
kuviteltu historia geenien kertomana

Ranskan historiassa lapsikuningas Ludvig XVII on pelkkä alaviite ja anekdootti. Hänen traaginen kohtalonsa on kuitenkin askarruttanut historian tutkijoita ja harrastajia - niin Ranskassa kuin muuallakin - jo kaksi vuosisataa ja tuottanut aiheesta satamäärin teoksia, joissa on yritetty ratkaista, mitä Temppelin tornissa todella tapahtui kesäkuussa 1795. Kuoliko nuori kuningas vankilassaan vai salakuljetettiinko hänet vapauteen? Entä jos hänet vapautettiin, mitä hänelle sen jälkeen tapahtui? Oliko hän Bourbon-suvun sisäisen salaliiton ja vääryyden uhri, joka ei menettänyt vain perhettään ja lapsuuttaan, vaan myös valtaistuimensa?

Vallankumouksen vangit

Temppelin tornin surullinen tarina alkaa kesäkuussa 1789. Tuolloin käynnistyi Ranskan suuri vallankumous, joka lopulta hajotti koko vanhan yhteiskuntajärjestelmän (l'ancien régime). Hovin suhtautuminen vallankumoukseen oli horjuva. Ulkonaisesti kuningas Ludvig XVI tunnustautui - olosuhteiden pakosta - vallankumousaatteiden kannattajaksi mutta salassa hän pyrki palauttamaan itsevaltiutensa ulkovaltojen sekä Ranskasta paenneiden aatelisten emigranttien avulla. Kesäkuussa 1791 kuningas yritti perheineen paeta Ranskasta mutta heidät saatiin kiinni

Varennes'n kaupungissa lähellä Belgian rajaa ja palautettiin Pariisiin. Pakoyritys romutti kuninkaan uskottavuuden, vaikka ranskalaisten enemmistö oli yhä kuningasmielisiä. Jos hallitsevaan kuninkaaseen suhtauduttiin nurjasti itsevaltiuden vastenmielisenä jäänteenä, oli hänen poikansa Ludvig Kaarle (Louis-Charles) sitäkin suositumpi. Kuusivuotias prinssi edusti valoisaa tulevaisuutta, sillä aloittaisihan hän aikanaan hallitus kautensa Ranskan ensimmäisenä todellisen perustuslaillisenä monarkkina.

Vallankumous alkoi vähitellen huolestuttaa Euroopan suurvaltoja, sillä uudet vaaralliset aatteet saattaisivat levitä Ranskasta muihin maihin. Elokuussa 1791 Itävallan ja Preussin hallitsijat antoivat yhteisen julistuksensa, jossa he ilmoittivat olevansa valmiita puuttumaan Ranskan asioihin tarvittaessa asevoimin, jos kuninkaan asemaan kajottaisiin. Ranskassa puolestaan levisi talvella 1792 sotahysteria. Radikaalit vallankumoukselliset toivoivat sodan yhdistävän kansakuntaa ja vahvistavan heidän omaa asemaansa; vallankumouksen vastustajat taas toivoivat sodan kukistavan radikaalit. Kun itävaltalaiset alkoivat varustautua Belgiassa, Ranskan kansalliskokous julisti 20. huhtikuuta 1792 sodan "Böömin ja Unkarin kuninkaalle", kuten se halveksivasti kutsui Itävallan hallitsijaa, joka tuolloin oli keisari Frans II (hallitsi 1792-1835),

kuningatar Marie-Antoinetten veljenpoika. Sota sujui Ranskan kannalta kehnosti, sillä monet aateliset upseerit loikkasivat vihollisen puolelle mielummin kuin taistelivat vallankumouksen puolesta. Itävaltaisten ja preussilaisten lähestyessä Pariisia kansalaisten kiihtymys kasvoi ja sitä lietsoi edelleen vihollisen ylipäällikön 25. heinäkuuta antama julistus, jossa pariisilaisia uhattiin ankaralla kostolla, jos kuningasta tai hänen perhettään vahingoitettaisiin. Tarkoituksena oli tukea kuningasta mutta julistuksen vaikutus oli päinvastainen: yhä useampi ranskalaisista alkoi aiheellisesti epäillä kuninkaansa olevan yhteydessä vihollisiin.

Pariisissa kiihtymys purkaantui radikaalien vallankaappauksena 10. elokuuta. Aseistautunut väkijoukko ryntäisi kansalliskaartilaiden tukemana Tuileries'n palatsiin, jonne kuninkaallinen perhe oli pakotettu muuttamaan lokakuussa 1789. Kuningas pakeni perheineen lakiasäättävän kansalliskokouksen turviin, joka oli tapahtumien edessä voimaton. Kansalliskokouksen päätöksellä kuningas erotettiin toistaiseksi tehtävistään, vangittiin ja siirrettiin 13. elokuuta Temppelinä tunnettuun torniin Pariisin keskustassa. Nimensä rakennus sai siitä, että se oli keskiajalla ollut osa Temppelelherrojen päämajaa. Tornia ei enää ole olemassa - se purettiin jo 1800-luvun alussa - mutta sen muisto elää yhä kadunnimenä sekä Temppelin (Temple) metroasemana.

Lakiasäättävä kansalliskokous määräsi pidettäväksi vaalit, joilla valittaisiin uusi perustuslakiasäättävä kansalliskonventti. Uusi konventti koostui lähes yksinomaan radikaaleista, jotka 21. syyskuuta 1792 julistivat Ranskan tasavallaksi. Näin Ranskan tuhatvuotinen monarkia oli päättynyt. Mutta mitä tehdä kruununsa menettäneelle kuninkaalle? Vallitsevassa tilanteessa oli toki mahdotonta, että hänet olisi vapautettu, sillä hän olisi voinut liittyä vallankumouksen vas-

tustajiin. Siksi kuninkaallinen perhe jäi toistaiseksi vankeuteen. Myös Ludvig XVI:n nuorin sisar Elisabet vangittiin Temppelin torniin. Kuninkaan nuoremmat veljet, Provencen kreivi Ludvig (Louis-Stanislas, tuleva Ludvig XVIII) ja Artois'n kreivi Kaarle (Charles, tuleva Kaarle X), olivat jo paenneet maasta perheineen ennen tasavallan julistamista. Kuninkaan sisarista vanhempi, Clotilde, oli puolestaan nainut Sardinian kruununperijän (tuleva kuningas Carlo Emanuele IV, 1796-1802) vuonna 1775 ja eli Torinossa.

Pian tasavallan julistamisen jälkeen kansalliskonventissa vahvistui ajatus kuninkaan tuomitsemisesta. Juridisesti kysymys oli yhtä hankala kuin aikanaan Englannin Kaarle I:n kohdalla, joka oli parlamentin päätöksellä mestattu 30. tammikuuta 1649. Toki Ludvig XVI olisi voitu teloittaa ilman mitään oikeudenkäyntiä mutta se olisi tahrannut lähtemättömästi tasavallan maineen, kun taas oikeudenkäynnin oli määrä todistaa vanhan järjestelmän mädännäisyys. Ludvigin kohdalla ongelma oli se, että kuninkaana hän oli ehkä ollut kyvytön mutta mikään verinen tyranni hän ei silti ollut ollut, mikä kiihkeimmänkin tasavaltalaisen oli myönnettävä.

Oikeudenkäynti entistä kuningasta vastaan alkoi lokakuussa ja häntä syytettiin valtiopetoksesta. Vaikka syyte ei ollut kuninkaan omaan toimintaan nähden täysin perätön, oli kaikille selvää, että oikeudenkäynti oli puhtaasti poliittinen. Tuomiosta äänestettiin 16. tammikuuta 1793. Usein mainitaan, kuinka kansalliskonventti tuomitsi yhden äänen enemmistöllä kansalainen Louis Capet'n kuolemaan ja että ratkaisevan äänen antoi Philippe Égalité, entinen Orléansin herttua, joka oli liittynyt vallankumouksellisiin kesällä 1789. Todellisuudessa äänestystyksiä oli useita. Viimeinen ja ratkaiseva äänestys järjestettiin 20. tammikuuta ja

tuolloin ehdoton kuolemantuomio ilman lykkäystä hyväksyttiin 70 äänen enemmistöllä (380 puolesta; 310 vastaan). Seuraavan päivän aamuna ranskalaisten viimeinen kuningas Ludvig XVI teloitettiin giljotiinilla sotilaiden täyttämällä Vallankumouksen aukiolla (nykyinen Place de la Concorde).

Kansalainen Philippe Égalité puolestaan vangittiin huhtikuussa 1793 ja hänet mestattiin 6. marraskuuta. Hänkin oli Bourbon (ja siten tasavallan vihollinen), sillä Orléansin suku polveutui Aurinkokuninkaan nuoremasta veljestä Filipistä. Égalitén kohdalla vaikutti myös se, että hänen oma poikansa, Ranskan tuleva porvariskuningas Ludvig Filip (Louis-Philippe, hallitsi 1830-48), oli loikannut itävaltalaisien puolelle.

Kuninkaan teloitus järkytti Euroopan hoveja. Iso-Britannia, Alankomaat, Espanja ja Sardinia liittyivät nyt Itävallan ja Preussin rinnalle sotaan Ranskan tasavaltaa vastaan. Ranskassa puolestaan kuningasmieliset aloittivat kapinan, joka levisi Atlantin rannikolta Vendéesta koko maahan. Tasavallalaisten vastatoimi oli perustaa maaliskuun alussa vallankumoustuomioistuimien tuomitsemaan valtion vihollisia; huhtikuussa kansalliskonventti luovutti toimeenpanovaltansa radikaalien jakobiinien johtamalle yhteishyvän valtiokunnalle. Kuninkaan teloittaminen ei siis ratkaisut mitään. Se vain tiivisti tasavallan vihollisten rivejä niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kuningasmielisten silmissä maan laillinen hallitsija oli kuninkaan seitsenvuotias poika, prinssi Ludvig Kaarle. Jo 28. tammikuuta 1793 prinssin setä, Provencen kreivi, julisti veljenpoikansa Reininmaalla Ranskan kuninkaaksi nimellä Ludvig XVII ja itsensä valtakunnan sijaishallitsijaksi. Euroopan hallitukset ja jopa Yhdysvallat tunnustivat viipymättä Ranskan uuden lapsikuninkaan.

Tempppelin kuningas

Prinssi Ludvig Kaarle syntyi Versailles'in palatsissa 27. maaliskuuta 1785 kuninkaallisen perheen kolmantena lapsena. Arvonimekseen hän sai syntyessään Normandian herttua. On usein väitetty, että hän olisi ollut kuningattaren avioton lapsi. Pojan isä olisi ruotsalainen kreivi Axel von Fersen (1755-1810), joka oli palavasti - mutta ilmeisen platonisesti (ainakin ennen vallankumousta) - rakastunut Marie-Antoinetteen. Mitään luotettavia todisteita Fersenin isyyden tueksi ei ole ja hänen kohuttu suhteensa kuningattareen edusti ajan hovikulttuuriin kuulunutta keimailua. Ainoa tosiasia on se, että Fersen saapui Pariisiin Kustaa III:n seurueessa sopivaan aikaan eli kesäkuun alussa 1784 ja palasi Ruotsiin kuninkaansa mukana heinäkuun lopulla. Ensimmäisen kerran Fersen ja Marie-Antoinette olivat tavanneet toisensa Versailles'issa jo 1774, mutta varsinaisesti heidän suhteensa alkoi vasta sen jälkeen, kun Fersen oli palannut Ranskaan vuonna 1783 osallistuttuaan ranskalaisten riveissä Amerikan vapaussotaan. Kesäkuussa 1791 Fersen oli mukana järjestämässä kuninkaallisen perheen epäonnistunutta pakoyritystä. Väite, jonka mukaan Ludvig XVII olisi ollut Fersenin ja Marie-Antoinetten rakkauden hedelmä, onkin vain yksi niistä romanttisista tarinoista, jotka liittyvät Versailles'n hovin viimeisiin vuosiin ennen vedenpaisumusta ja sen taustalla on kuningattaren vihollisten levittämät valheelliset juorut hänen haureellisesta elämästään.

Kuninkaallisen perheen lapsista vanhin oli tytär Marie-Thérèse eli "Madame Royale", kuten häntä kutsuttiin vanhan järjestelmän vallitessa, joka oli syntynyt 19. joulukuuta 1778;

seuraava oli poika Ludvig Joosef (Louis-Joseph) eli kruununperijä (dauphin), joka syntyi ranskalaisten riemuksi 22. lokakuuta 1781; nuorin oli prinsessa Sophie-Hélène, joka syntyi 9. heinäkuuta 1786. Jos Ludvig XVI oli keho kuningas, niin ainakin hän oli hyvä isä lapsilleen (kun taas lasten suhde huvittelunhaluiseen äitiinsä oli viileämpi). Kovin onnellista kuninkaallisen perheen elämä ei ollut. Prinsessa Sophie menehtyi keuhkotautiin vajaan vuoden ikäisenä, vallanperijän kuolema korjasi vallankumouksen aattona kesäkuussa 1789. Jäljelle jäivät Madame Royale sekä Normandian herttua.

Tasavallan hallitus tiedosti ongelman, jonka prinssi Ludvig Kaarle muodosti. Monet vertasivat Ranskan tilannetta Englannin historiaan. Vaikka parlamentti oli mestauttanut kuningas Kaarlen ja julistanut monarkian tarpeettomaksi ja kansalaisten kannalta vahingolliseksi, ei tasavalta ollut kestänyt pitkään. Jo vuonna 1660 Englanti oli jälleen kuningaskunta hallitsijanaan mestatun Kaarlen poika, Kaarle II. Näin voisi tapahtua myös Ranskassa ja monarkian palauttamisen mahdollisuus voitiin välttää vain tuhoamalla koko kuninkaallinen perhe. Äänenpainot, joiden mukaan kuningatar ja hänen poikansa olisi teloitettava, vahvistuivat kevään kuluessa. Toisena vaihtoehtona esitettiin prinssin karkottamista loppuäkseen kaukaiselle saarelle (kuten britit tekivät myöhemmin Napoleonille).

Kolmas keino estää monarkian paluu olisi kasvattaa prinssi niin, että hänestä ei olisi mitään vaaraa tasavallalle. Olihan prinssi vasta pieni lapsi. Vallankumous perustui valistuksen ihanteisiin, joihin kuului usko oikean kasvatuksen myönteisiin vaikutuksiin. Heinäkuun 3. päivänä 1793 yhteishyvän valiokunta määräsi prinssin erotettavaksi perheestään, johon kuuluivat hänen äitinsä Marie-Antoinette, vanhempi sisarensa Marie-Thérèse ja

tätinsä Elisabet. Äiti luonnollisesti vastusti päätöstä mutta turhaan. Pienelle pojalle, joka oli jo masentunut rakkaan isänsä väkivaltaisesta kuolemasta, kokemus oli järkyttävä. Päivämäärä on tärkeä, koska sen jälkeen prinssi Ludvig Kaarle ei enää ollut yhteydessä perheenjäseniinsä.

Pojan kasvattajiksi määrättiin vanginvartija Antoine Simon ja tämän vaimo Marie-Jeanne. Simon oli kiihkeä jakobiini ja saavuttanut asemansa yhteishyvän valiokuntaa johtaneen Maximilian Robespierren avulla. Prinssin elämä oli yksinäistä ja ankeaa, vaikka kertomukset, joiden mukaan Simon olisi järjestelmällisesti pahoinpidellyt ja kiusannut poikaa, ovat liioiteltuja ja perustuvat kuningasmielisten propagandaan. Simon oli oikeasti kiinnostunut holhottinsa hyvinvoinnista ja suhtautui työhönsä vakavasti, vaikka kovin helläkätinen hän ei aina ollutkaan. On muistettava, että poika edusti Simonille luokkavihollista ja hänen tehtävänsä oli koulia aristokraatista proletaari. Kun terästä karaistaan, ei vallankumouksellisilla ei ole varaa hempeillä.

Vankilan ulkopuolella vallankumous oli muuttunut lapsiaan ahmivaksi hirviöksi, joka ei enää ollut kenenkään hallittavissa. Syyskuussa 1793 alkoi terrori. Kuka tahansa voitiin pidättää epäiltynä tasavallan vastaisesta toiminnasta ja asettaa vallankumoustuomioistuimeen, jonka päätöksistä ei voinut valittaa. Tuomiona oli vain kuolema. Vajaan vuoden kestäneen terrorin aikana Ranskassa teloitettiin noin 40 000 ihmistä. Vaikka määrä oman aikamme kansanmurhiin verrattuna tuntuu pieneltä, edusti se aikalaisille ennen kokematon verilöyly.

Elokuussa kuningatar Marie-Antoinette eli "leski Capet" joutui oikeuden eteen syytettynä valtiopetoksesta. Oikeudenkäyntiin liittyi vastenmielisiä piirteitä, kun prinssi

Ludvig Kaarle johdateltiin allekirjoittamaan valheellinen tunnustus, jossa hän todisti äitinsä ja tätinsä käyttäneen häntä seksuaalisesti hyväkseen. Jakobiineille kuningattaresta oli tullut vallankumouksellisen vihan kohde. Marie-Antoinette ei ollut mikään pyhimys tai sankaritar, jollaiseksi hänet usein kuvataan romanttisessa kaunokirjallisuudessa, mutta hänen huono jälkimaineensa itsekkäänä, kevytmielisenä ja tuhlaavaisena kokottina perustuu paljolti hänen vihollistensa - sekä Ranskan aatelisten että jakobiinien - panetteluun. Hänen ainoa todellinen "rikoksensa" oli olla ulkomaalainen, mikä oli ärsyttänyt ranskalaisia alusta lähtien. Hänen avioliittonsa Ranskan kruununperijän kanssa vuonna 1770 oli puhtaasti poliittinen ja sen ainoa tarkoitus oli lujittaa Ranskan ja Itävallan välistä liittoa.

Kuningattaren tuomio oli itsestään selvä ja hänet mestattiin 16. lokakuuta. Prinssi Ludvig Kaarle eli kansalainen Charles Capet ei koskaan saanut tietää äitinsä kohtalosta.

Terrorin myötä kuninkaallisten orpojen kohtelu koveni. Antoine Simon erotettiin epäluotettavana (ja tarpeettomana) tammikuun alussa 1794. Prinssi Ludvig Kaarle teljettiin entistä ahtaampiin tiloihin eikä hän saanut poistua sellistään. Hän oli nyt täydellisesti eristyksissä eikä tavannut ketään muita kuin vartijansa, jotka kohtelivat häntä avoimen vihamielisesti. Olot sellissä olivat karneat. Vankilan ulkopuolella summittaiset teloitukset kiihtyivät. Kukaan ei enää ollut turvassa vallankumouksen raivolta. Prinsessa Elisabet mestattiin 10. toukokuuta, minkä jälkeen kuninkaalliset lapset olivat yksin, molemmat teljettyinä omiin selleihinsä.

Terrori johti viimein Thérmidorin vallankaappaukseen, joka syöksi Robespierren ja jakobiinit vallasta 27. heinäkuuta 1794. Nimensä kaappaus sai siitä, että päivä oli vallankumous-

kalenterin mukaan Thérmidor-kuun 9. vuonna II. Summittaiset teloitukset päättyivät, vaikka Vallankumousaukion "leskelle" riitti töitä vielä viikkoja, kun jakobiinit saivat tutustua omakohtaisesti vallankumouksen symboliksi kohonneeseen giljotiiniin.

Thérmidorin vallankaappaus vaikutti myös Temppelein tornin vankien elämään. Kaappauksen johtomiehiin kuulunut kenraali Paul Barras (1755-1829) vieraili tornissa jo heti seuraavana päivänä ja järkyttyi näkemästään. Prinssi Ludvig Kaarlen vartijaksi määrättiin nuori martiniquelainen kreoli Jean-Jacques Laurent. Poliittisesti Laurent oli vannoutunut tasavaltalainen mutta hänellä oli myös selkeä käsitys oikeudenmukaisuudesta. Laurentin määräyksestä prinssi sai käyttöönsä väljemmät ja siistimmät tilat, hän sai taas ulkoilla ja hänen fyysisistä tarpeistaan pidettiin huolta. Eristys kuitenkin jatkui eikä Laurent sallinut vankinsa tavata vanhempaa sisartaan. Tätä on pidetty myöhemmin todisteena siitä, että Ludvig XVII olisi Thérmidorin vallankaappauksen jälkeen salakuljetettu vankilastaan ja hänen tilallaan olisi ollut vaihdokas. Jos sisar olisi saanut tavata vaihdokkaan, juoni olisi paljastunut.

Thérmidorin miehillä oli sama ongelma kuin edeltäjiltään. Mitä tehdä kuninkaallisille orvoille? Yksi vaihtoehto oli tietysti karkottaa heidät maasta mutta se oli poliittisesti vaarallista. Tosin Ranskan vihollisiin liittyneet Espanja ja Sardinia olivat valmiita solmimaan rauhan ja tunnustamaan tasavallan, jos prinssi vapautettaisiin. Ranskan hallitus kuitenkin torjui ehdotuksen, sillä Espanjan suunnitelman mukaan Pyreneihin rajoittuneet departementit olisi pitänyt irrottaa Ranskasta ja niistä olisi muodostettu prinssi Ludvig Kaaralle itsenäinen Navarran kuningaskunta (Bourbonien hallitsijasuvun perustanut Henrik IV oli ollut Navarran kuningas ennen kuin

hänet valittiin Ranskan valtaistuimelle vuonna 1589).

Laurent siirrettiin muihin tehtäviin maaliskuun lopulla 1795 mutta se ei vaikuttanut prinssin kohteluun. Lapsen terveydentila oli kuitenkin heikentynyt vaarallisesti terrorin aikana. Lääkäri, joka tutki hänet toukokuussa, kuvaili poikaa kuolemansairaaksi idiootiksi. Erikoista oli se, että poika oli muuttunut mykäksi (mikä puolestaan tuki vaihdokas-teoriaa). Lapsikuninkaan kärsimykset päättyivät viimein 8. kesäkuuta 1795. Seuraavana päivänä neljä lääkäriä suoritti ruumiinavauksen ja viralliseksi kuolinsyyksi kirjattiin pitkälle kehittynyt keuhkotauti. Yksi lääkäreistä, Philippe-Jean Pelletan, otti salaa prinssin sydämen ja säilöi sen alkoholiin. Prinssin ruumis haudattiin 10. kesäkuuta Sainte-Margueriten kirkon hautausmaalle merkitsemättömään hautaan (nykyinen osoite 36, rue Saint-Bernard). Hänen vanhempiansa ruumiit oli kuopattu Pariisiin keskustaan Madeleinein kirkon hautausmaalle, mistä ne löydettiin vuonna 1815. Ranskan tasavaltalainen hallitus ei yrittänyt salailla uutista, joka julkistettiin virallisessa sanomalehdessä *Le Moniteur Universel*, vaan se levisi nopeasti ympäri Eurooppaa. Ruotsissa Axel von Fersen kirjasi juhannuksena 1795 päiväkirjaansa: "Posti saapui tuoden mukanaan synkän uutisen nuoren kuninkaan Ludvig XVII:n kuolemasta. Tuo tapahtuma järkytti minua suuresti, sillä mitään muuta mielenkiintoa minulla ei Ranskaa kohtaan enää ollutkaan. Nyt minulla ei ole siellä enää mitään, ja kaikki mihin olin kiintynyt, oli kadonnut, sillä Madamesta [Madame Royale] minä en piittaa..." Tätä päiväkirjan merkintää on pidetty yhtenä todisteena siitä, että Fersen olisi ollut Ludvig XVII:n todellinen isä.

Prinsessa Marie-Thérèse vapautettiin joulukuussa 1795 viettettyään Tempelin tornissa kolme vuotta ja

neljä kuukautta. Hän oli ainoa, joka jäi henkiin kuninkaallisesta perheestä. Häntä ei pidetty poliittisesti vaarallisena, sillä Ranskassa noudatetun saalilaisen lain mukaan nainen ei voinut nousta valtaistuimelle. Prinsessa vaihdettiin 18. joulukuuta Baselissa kansalliskonventin jäseniin, jotka olivat jääneet itävaltalaisten sotavangeiksi. Marie-Thérèse ryhtyi myöhemmin johtamaan ranskalaisia emigrantteja tarmolla, joka sai Napoleonin kutsumaan häntä ainoaksi mieheksi Bourbonien perheessä. Kesäkuussa 1799 hän nai serkkunsa Angoulêmen herttua Ludvigin (Louis-Antoine, 1775-1844, tuleva Ludvig XIX), jonka isä oli Artois'in kreivi. Vaatimattomat häät vietettiin Mitaun kaupungissa Kuurinmaalla (nykyinen Jelgava Latviassa), missä Venäjän keisari Paavali oli antanut turvapaikan Ranskan kuninkaallisille pakolaisille.

Kuningas on kuollut – eläköön kuningas!

Kaikki eivät uskoneet uutista Ludvig XVII:n kuolemasta. Varsinkin kuningasmieliset olivat varmoja, että poika oli murhattu, sillä hänen kuolemansa oli liian sopiva tasavallan kannalta. Koska kuningasta ei enää ollut, Ranskan valtiomuotona säilyi tasavalta, vaikka tasavalta ei enää terrorin jälkeen ollut hyvässä huudossa. Muutakaan vaihtoehtoa ei ollut, sillä kuninkaan ja kuningattaren mestauksen jälkeen monarkian palauttaminen oli mahdotonta - ainakin ilman kosta ja monet Thermidorin miehistä kuuluivat kuninkaanmurhaajiin. Ludvig XVII:n kuolema oli myös vakava isku kuningasmielisille. Vallanperimyssäännon mukaan laillinen hallitsija oli nyt mestatun kuninkaan nuorempi veli, Provencen kreivi Ludvig, joka 24. kesäkuuta julistautui Veronassa Ranskan kuninkaaksi nimellä Ludvig XVIII.

Häntä kuitenkin pidettiin vätyksenä eikä hän kyennyt yhdistämään Ranskassa kapinoivia kuningasmielisiä, joista osa kannatti hänen miehekkäämpää veljeään, Artois'n kreivi Kaarle.

Oli niitäkin, jotka eivät uskoneet, että Ludvig XVII olisi oikeasti kuollut. Havaintoja hänen liikkeistään alkoi tulla eri puolilta Ranskaa. Tasavaltalainen hallitus suhtautui havaintoihin vakavasti, sillä ne lietsoivat maa-seudun väestössä kuningasmielistä mielialaa. Tasavallan tila oli kaikkea muuta kuin vakaa. Vaikka Vendéessä kuningasmielisten kapina oli nujerrettu keväällä 1796, taistelut jatkuivat Bretagnessa vuoteen 1804. Ensimmäinen vale-Ludvig ilmestyi julkisuuteen lokakuussa 1796 – vain runsaan vuoden kuluttua siitä, kun oikean Ludvig XVII:n oli ilmoitettu kuolleen Temppelin tornissa. Kyseessä oli normandalainen nuorukainen, joka pidätettiin Bayeux'ssä ja tuomittiin kuukaudeksi vankeuteen irtolaisuudesta. Oikeudessa poika kieltäytyi kertomasta henkilöllisyyttään mutta vihjaili kuuluvansa mahtavaan aatelissukuun, joka oli menettänyt kaiken vallankumouksessa. Nuorukainen pidätettiin uudestaan Châlons-sur-Marne'ssa toukokuussa 1798 ja tarina oli sama. Tässä vaiheessa huhujen kiihdyttämät viranomaiset pitivät jokaista tuntematonta nuorta maankiertäjää vepukuisena prinssi Ludvig Kaarlana. Myös kuningasmieliset kiinnostuivat nuorukaisesta, mikä puolestaan vahvisti viranomaisen pelkoja. Se, että "prinssi" oli kovin kehittynyt ikäisekseen, ei herättänyt mitään epäilyksiä. Oikea Ludvig XVII olisi ollut vasta kolmetoistavuotias, kun taas pidätetty nuorukainen oli iältään seitsemäntoista.

Farssi päättyi, kun nuorukaisen isä saapui paikalle ja hänen henkilöllisyydekseen vahvistettiin Jean-Marie Hervagault. Poika määrättiin kotiarestiin mutta hän karkasi ja alkoi taas kierrellä maita ja mantoja, julistaen nyt

avoimesti olevansa Ludvig XVII. Kannattajilleen hän kertoi, kuinka hänet oli vaihdettu toukokuussa 1795 oikeaan Jean-Marie Hervagaultiin, jonka tämän isä oli myynyt kuningasmielisille 200 000 frangilla assignaatteina. Prinssi oli salakuljettu Lontooseen, missä hänen setänsä yllättäen torjuivat hänet. Lontoosta hänet vietiin Roomaan, missä paavi Pius VI kardinaaleineen voiteli hänet Ranskan kuninkaaksi salaisessa seremoniassa. Seuraavaksi hän siirtyi Lissaboniin ja sieltä Preussiin. Ranskaan hän palasi sen jälkeen, kun kuningasmieliset olivat voittaneet vuoden 1797 kansalliskonventin vaalit ja monarkian palauttaminen vaikutti mahdolliselta. Kuningasmielisten toiveet kuitenkin romuttuivat Fructidorin vallankaappauksessa 4. syyskuuta 1797, mikä varmisti tasavallan säilymisen.

Tällä kertaa viranomaisten kärsivällisyys loppui. Helmikuussa 1802 Hervagault suljettiin Napoleonin määräyksestä vankilaan. Vapauduttuaan vuonna 1806 Hervagault joutui merivoimiin. Hänen palveluspaikkansa oli fregatti La Cybèle. Kun alus haaksirikkoutui meritaistelussa Vendéen rannikolla vuonna 1809, Hervagault karkasi, mutta joutui kohta uudestaan vankilaan, missä hän kuoli toukokuussa 1812. Vielä viimeisenä hetkenään hän vannoi olevansa Ludvig XVI:n ja Marie-Antoinetten poika.

Vaikka Hervagault oli paljastunut huijariksi, Ludvig XVII:n pelastumiseen alettiin uskoa yhä lujemmin. Tätä uskoa vahvisti (ja osaltaan levitti) Jean-Joseph Regnault-Warinin (1771-1844) kirjoittama suosittu romaani "Madeleinein hautausmaa" (*Le cimetière de la Madeleine*), joka ilmestyi vuonna 1800. Romaanissa kerrotaan, kuinka nerokkaan juonen avulla kuningasmieliset vapauttivat prinssi Ludvig Kaarlen Temppelin tornista ja asettivat hänen tilalleen vaihdokkaan, joka sitten myrkytettiin, jotta juoni ei paljastuisi. Romaanissa prinssi saadaan uudelleen

kiinni ja hän kuolee vankisellissä Nantes'issa. Vaikka kyseessä oli täysin kuvitteellinen tarina, se alkoi vähitellen muuttua todeksi niiden mielissä, jotka halusivat uskoa, että prinssi olisi pelastunut.

Hervagaultin jälkeen kesti pitkään, ennen kuin seuraava vakavasti otettava vale-Ludvig ilmestyi julkisuuteen. Prinssin hiljaiseloon oli tietenkin järkeenkäypä syy. Napoleonin hallitsemassa Euroopassa ei ollut terveellistä kerskua olevansa Ranskan laillinen kuningas, sillä Napoleon oli liittynyt kuninkaanmurhaajiin ammuttamalla Bourbonien Condén sivuhaaraan kuuluneen Enghienin herttuan maaliskuussa 1804. Tapaus oli herättänyt suurta pahennusta Euroopassa mutta vakuutanut ranskalaiset siitä, että heidän ensimmäinen konsulinsa oli uskollinen vallankumoukselle eikä suunnitellut palauttavansa Bourboneja valtaan (kuten kenraali Monk oli palauttanut Stuartit Englannin valtaistuimelle vuonna 1660). Päinvastoin, Napoleon teki itsestään ranskalaisten keisarin 18. toukokuuta 1804.

Kun Napoleon kukistui huhtikuussa 1814, Bourbonit palasivat Ranskaan. Restaurationin tavoitteena oli palauttaa olot entiselleen mutta kelloa ei voinut kääntää taaksepäin, ja Ludvig XVIII tyytyi hallitsemaan sovinnollisena perustuslaillisena monarkkina. Hallitus määräsi välittömästi tutkimuksen prinssi Ludvig Kaarlen kohtalosta. Tulokset jäivät laihoiksi, eikä mitään olennaista uutta tietoa löytynyt. Vaikka prinssin ruumista ei löydetty Sainte-Margueriten hautausmaalta, häntä pidettiin virallisesti kuolleen. Jotkut olivat näkevinään taustalla hallitsijasuvun sisäisen salaliiton. Jo ennen vallankumousta Provencen kreivi oli hautonut suunnitelmia syrjäyttää vanhempi veljensä. Jos prinssi Ludvig Kaarle olisi elossa, Provencen kreivin olisi luovutettava laittomasti anastamansa valtaistuin hänelle. Salaliittoteoriaa tuntui tukevan

se, että hallitus pyrki unohtamaan Ludvig XVII:n muiston. Esimerkiksi päivät, jolloin hänen vanhempansa oli mestattu, olivat virallisia surupäiviä asianmukaisine juhlallisuuksineen, mutta onnettoman prinssin kuolinpäivä sivuutettiin.

Ylösousemus

Joulukuussa 1815 kuningas Ludvig XVIII:lle ojennettiin merkillinen kirje, jossa huonolla ranskankielellä ilmoitettiin, että prinssi Ludvig Kaarle on vangittuna Normandiassa, Saint-Malon satamakaupungissa, ja kuninkaan on viipymättä tultava tapaamaan häntä. Kirjeen oli allekirjoittanut "Daufin Bourbon". Kirjeen lähettäjäksi paljastui maankiertäjä, joka oli pidätetty aikaisemmin syksyllä irtolaisuudesta ja juopottelusta. Oikeudessa mies oli aluksi väittänyt olevansa "Charles de Navarre" ja kotoisin New Orleansista, Yhdysvalloista. Pian hän korjasi lausuntoaan ja viranomaisten ällistykseksi ilmoitti olevansa todellisuudessa Ludvig XVII. Poliisiraportissa todettiin kaunistelematta, että mies on pelkkä vähämielinen lurjus. Hänet suljettiin Rouenissa sijaitsevaan mielisairaalaan, missä hän värväsi muista hoidokeista puolelleen joukon apureita, joiden avulla hän onnistui levittämään kaupungille vetoomuksensa Ranskan kansalle: "Ranskalaiset! Laillista kuningastanne Ludvig XVII:ttä pidetään suljettuna kaupungin mielisairaalassa..." Viranomaisten tutkimuksissa paljastui, että mies oli normandalainen sotilaskarkuri nimeltään Mathurin Bruneau. Hän oli päätnyt Yhdysvaltoihin vuonna 1806 ja oli palannut kotimaahansa Napoleonin kukistuttua. Bruneau kuoli vankilassa vuonna 1822.

Paljon vakavampi tapaus oli mies, joka kutsui itseään Richemontin paroniksi. Hän ilmestyi julkisuuteen vuonna 1828. Tuolloin Ranskan

kuninkaana oli Artois'n kreivi, hallitsijanimeltään Kaarle X. Poliisi-raportin mukaan mies oli selvästi huijari mutta erittäin vaarallinen, sillä hän oli taitava sepittämään uskottavalta kuulostavia valheita. Paronin kuvaus vaiheistaan Ludvig XVII:nä oli vähintään pittoreski. Sen jälkeen, kun hänet oli salakuljetettu Temppelin tornista, hän oli monien huimien seikkailujen jälkeen päätynyt vuonna 1818 Itävallan hallitsemaan Pohjois-Italiaan. Vietettyään useita vuosia vankilassa Mantovassa, Modenassa ja Milanossa hän pakeni Genovaan, missä hän otti nimekseen "Richemontin paroni". Nimi oli symbolinen: Tudorien dynastian perustanut Henrik VII oli käyttänyt samaa arvonimeä taistellessaan vallananastajaa eli Rikhard III:ta vastaan vuonna 1485. Paroni palasi Ranskaan vuonna 1825 ja työskenteli jonkin aikaa Rouenin kaupungin-hallinnon virkamiehenä. Helmikuussa 1828 hän jätti muodollisen anomuksensa Ranskan parlamentin ylähuoneelle. Hän ei suinkaan vaatinut Ranskan kruunua itselleen vaan ilmoitti tyytyvänsä syntyperänsä vahvistamiseen.

Anomus ei johtanut tulokseen ja tammikuussa 1830 paroni julkisti vetoomuksensa Ranskan kansalle, jossa hän esitteli itsensä. Ajankohta oli -sattumalta - huonosti valittu, sillä heinäkuussa uusi vallankumous syöksi Bourbonit toistamiseen Ranskan valtaistuimelta. Tasavaltaa ei julistettu (terrori muistettiin vielä liian hyvin) ja ranskalaisten kuninkaaksi valittiin vallankumouksellisen Philippe Égalitén poika, Orléansin herttua Ludvig Filip. Kirjessään "sisarelleen" eli prinsessa Marie-Thérèselle, joka oli seurannut kuningas Kaarle X:tä ja miestään Angoulêmen herttuaa maanpakoon Englantiin, Richemontin paroni tuomitsi Orléans-suvun vallankaappauksen ja tarjosi veljellistä lohdutusta. Marie-Thérèse ei vaivautunut vastaamaan.

Vuotta myöhemmin ilmestyivät paronin sepittämät "Normandian herttuan muistelmat", joissa hän kuvaili ihmeellistä elämäänsä, joka oli vienyt hänet Egyptiin, Amazonasin viidakoihin ja jopa Intiaan.

Ranskan hallituksen oli puututtava paronin puuhiin, kun hän loukkasi julkisesti kuningas Ludvig Filipiä. Paroni pidätettiin elokuussa 1833. Yli vuoden ajan viranomaiset yrittivät selvittää hänen oikeaa henkilöllisyyttään. Oliko hän muuan Claude Perrin, teurastajan poika Burgundista, vai kenties Henri Hébert Rouenista? Jotkut taas olivat tunnistavinaan paronin ylösnousseeksi Jean-Marie Hervagaultiksi. Lopullinen ja julkinen kuulustelu alkoi lokakuussa 1834. Kesken kaiken saliin ilmestyi asianajaja, joka ilmoitti päämiehekseen "Charles-Louis de Bourbon" ja vaati tiukkaan sävyyn Richemontin paronia lopettamaan pelleilynsä sekä tunnustamaan olevansa huijari. Paroni ei uudesta käänteestä hätkähtänyt vaan huomautti asiallisesti, että kyseessä ei voinut olla oikea Ludvig XVII (joka siis oli hän) vaan huijari, sillä kaikkiaan tiesivät, että hänen nimensä oli Ludvig Kaarle, ei suinkaan Kaarle Ludvig!

Kuulustelun päätös oli, että Richemontin paroni tuomittiin kahdeksitoista vuodeksi vankeuteen. Paroni karkasi jo seuraavana kesänä ja piileskeli kannattajiensa suojissa. Kun vuonna 1840 julistettiin yleinen armahdus, hän saattoi palata julkisesti Pariisiin. Vuonna 1843 hän julkaisi uudet muistelmansa, joissa hän korjasi muutamia epäjohtonmukaisia ja uskomattomia episodeja elämästään. Vuonna 1849 hän ryhtyi vaatimaan oikeudessa "sisareltaan" perintöosaansa. Jutun käsittely päättyi ratkaisemattomana, kun Angoulêmen herttuatar kuoli Itävallassa kaksi vuotta myöhemmin. Paroni itse kuoli Pariisissa elokuussa 1853.

Entä kuka oli tuo salaperäinen "Kaarle Ludvig", joka oli haastanut paronin uskottavuuden? Kyseessä oli preussilainen Karl Wilhelm Naundorff, joka osoittautui vale-Ludvigeista kaikkein vaikutusvaltaisimmaksi. Riche-montin paronin tavoin hänen todellisesta taustastaan tiedetään vähän. Väitetään, että hän olisi alunperin ollut preussilainen sotilaskarkuri nimeltään Karl Benjamin Werg, joka syntyi Hallessa vuonna 1777, mutta varmuutta asiasta ei ole.

Ensimmäiset luotettavat tiedot Naundorffista ovat toukokuulta 1825, jolloin hänet pidätettiin Brandenburgin kaupungissa syytettynä tuhopoltosta ja rahan väärentämisestä. Aluksi mies ilmoitti oikeudelle olevansa ammatiltaan kelloseppä; nimeltään Karl Wilhelm Naundorff; iältään viisikymmentävuotias; ja syntyneensä Weimarissa. Myöhemmin hän korjasi henkilötietojaan ja väitti olevansa ylhäistä ranskalaista syntyperää. Nimekseen hän ilmoitti "Ludewig Burbong" ja kertoi viettäneensä isänsä kanssa useita vuosia kiertelevää elämää vallankumousta paossa. Naundorff tuomittiin kolmeksi vuodeksi vankeuteen. Lieventävänä asianhaarana pidettiin ilmeistä mielenvikaisuutta. Oikeuden oli kuitenkin todettava, että kaikki yritykset selvittää miehen oikea henkilöllisyys olivat osoittautuneet tuloksettomiksi.

Naundorff vapautui vankilasta toukokuussa 1828 ja hän muutti Sleesiaan Crossenin kaupunkiin, Frankfurt-an-der Oderin lähistölle (nykyinen Krosno Odrzanskie Puolasassa). Vasta nyt hän omaksui julkisesti Ludvig XVII:n henkilöllisyyden ja alkoi myös toimia aktiivisesti kuvitteellisen syntyperänsä vahvistamiseksi. Miehen omituinen käytös herätti huomiota ja 16. elokuuta 1831 Saksissa ilmestynvä sanomalehti Leipziger Zeitung julkaisi lyhyen uutisen, jossa kerrottiin Naundorffin puuhista. Uutinen julkaistiin 28. elokuuta laajalevikkisessä

ranskalaisessa sanomalehdessä Le Constitutionnel. Uutisen innoittamana muuan eteläranskalainen tuomari kirjoitti Naundorffille ja kutsui hänet Ranskaan. Kutsun taustalla olivat poliittiset motiivit, sillä tuomari ei hyväksynyt Orléans-sukuista porvariskuningasta vaan piti Bourbonveja Ranskan laillisina hallitsijoina. Jos Ludvig XVI:n poika oli elossa, kruunu kuuluisi hänelle. Preussilainen pyysi rahaa kuluihinsa ja tuomari lähetti hänelle oitis sataviisikymmentä frangia, vaikka ei ollutkaan mikään varakas mies.

Heinäkuussa 1832 Naundorff aloitti matkansa kävellen kohti Pariisia, jonne hän saapui vihdoon 28. toukokuuta 1833. Hotelliinsa hän kirjoittautui jostain syystä nimellä "Baumann". Hieman ihmetystä herätti se, että prinssi ei puhunut lainkaan ranskaa. Pian preussilainen kuitenkin saavutti suurta kuuluisuutta Pariisin seurapiireissä. Naundorff hämmästytti epäilijänsä yksityiskohtaisilla tiedoillaan kuninkaallisen perheen elämästä. Madame de Rambaud, joka oli ollut kuninkaallisten lasten hoitaja ennen kuin heidät vangittiin Tempelin torniin, tunnisti Naundorffin hetkeäkään epäilemättä. Toinen tärkeä henkilö, joka tunnisti Naundorffin, oli kuningas Ludvig XVI:n entinen kamariherra Marco de Saint-Hilaire. Molemmat kirjoittivat Angoulêmen herttuattarelle, joka tuolloin eli maanpaossa Prahassa, olevansa ehdottoman varmoja, että Naundorff on hänen veljensä. Myös monet muut entiset Versailles'n hovin jäsenet tunnistivat hänet. Jopa epäilijöiden oli myönnettävä, että preussilainen muistutti hämmästyttävästi Bourbonveja. Yhdennäköisyyden perusteella on väitetty, että Naundorff olisi ollut Condén prinssin äpärä. Kyseinen Condén prinssi Louis-Henri-Joseph de Bourbon (1756-1830) oli onnetoman Enghienin herttuan isä. Marco de Saint-Hilairin pojan Émilien

avulla, joka oli historiallisiin romaanihin erikoistunut kirjailija, Naundorff julkaisi muistelmansa vuonna 1834.

Kesällä 1834 Naundorff matkusti Dresdeniin tavatakseen siellä "sisarensa". Angoulêmen herttuatar kuitenkin kieltäytyi tapaamasta häntä, kuten hän oli kieltäytynyt tapaamasta ketään muutakaan vale-Ludvigeista - kenties hyvästä syystä, josta enemmän tuonnempana. Salassa Marie-Thérèse oli ollut kiinnostunut Richemontin paronista ja hän oli myös tehnyt hienovaraisia tiedusteluja Naundorffista, kun tämä oli saapunut Ranskaan. Näin Naundorffilta puuttui lopullinen tunnistus. Hänen puuhansa alkoivat vähitellen häiritä Ranskan hallitusta, sillä ne herättivät kipeitä muistoja ajoilta, jotka useimmat halusivat unohtaa, kuningas mukaan lukien. Kesäkuussa 1836 Naundorff haastoi entisen kuninkaan Kaarle X:n sekä Angoulêmen herttuattaren Pariisissa oikeuteen ja vaati heiltä Ludvig Kaarelle kuuluvaa perintöosaa - arvoltaan noin 300 miljoonaa frangia - mutta oikeus ei ottanut vaatimusta käsiteltäväkseen. Päinvastoin Naundorff pidätettiin ja kuukauden kuluttua hänet karkotettiin Ranskasta. Naundorff asetui nyt Lontooseen, missä julkaistiin hänen muistelmiensa uusittu laitos.

Naundorffin tarina oli uskottavampi kuin Richemontin paronin ihmeelliset seikkailut eri puolilla maailmaa. Vapauduttuaan Tempelin tornista ovelan juonen avulla (johon kuului kaksi vaihdokasta) Naundorff viipyi jonkin aikaa Ranskassa, kunnes siirtyi Italiaan. Kun Ranska hyökkäsi Italiaan kesällä 1796, hän yritti paeta Englantiin mutta jäi kiinni. Napoleonin käskystä häntä pidettiin vankina, kunnes keisarinna Josephinen myötävaikutuksella hänet vapautettiin. Sen jälkeen hän kierteli eri puolilla Eurooppaa. Vuonna 1809 hän kohtasi tuntemattoman miehen, joka käski hänen viipymättä matkustaa Berliiniin ja ottaa nimekseen

Karl Wilhelm Naundorff. Berliinissä hän ystävystyi poliisipäällikkö Le Coqin kanssa, joka lupasi auttaa Naundorffia, jos tämä antaisi hänelle passinsa ja muut tärkeät paperinsa, jotka todistivat hänen oikean syntyperänsä. Kolme vuotta myöhemmin Naundorff asettui Spandauhun, missä hän ryhtyi kellosepäksi. Taitonsa hän oli oppinut isältään, kuningas Ludvig XVI:lta, joka oli tunnetusti viihtynyt verstaassaan paremmin kuin ministereidensä seurassa. Marraskuussa 1819 Naundorff nai paikallisen tukkukauppiaan 15-vuotiaan tyttären nimeltä Johanna Einert ja tässä vaiheessa hänen satunsa alkaa kiinnittyä todellisuuteen. Omien sanojensa mukaan Naundorff alkoi toimia aktiivisesti henkilöllisyytensä tunnustamiseksi vuonna 1820, jolloin hän kirjoitti Preussin pääministerille, ruhtinas Karl August Hardenbergille (1750-1822), ja ilmoitti todellisen henkilöllisyytensä. Hän pyysi ruhtinalta, että hänelle palautettaisiin hänen passinsa ja muut paperit, jotka hän oli antanut Le Coqille vuonna 1809. Papereita ei palautettu vaan ne jäivät Preussin valtionarkistoon. Huhutaan, että Berliinin valtauksen jälkeen toukokuussa 1945 paperit olisivat päätyneet Moskovaan...

Naundorff ei tyytynyt vain omaksumaan Ludvig XVII:n henkilöllisyyttä vaan tahtoi perustaa myös uuden uskonnon. Vuonna 1839 hän julkaisi Lontoossa kirjan, jossa esiteltiin kristinusko alkuperäisessä muodossaan, kuten Naundorff itse väitti. Naundorffin mukaan kolme enkeliä, joista yksi oli Jeanne d'Arc, olivat ilmestyneet hänelle ja kertoneet totuuden. Jeesuksen hän näki kahdesti; jopa itse Kaikkivaltias näyttäytyi hänelle. Varmana kutsumuksestaan Naundorff ennusti, että hän olisi Ranskan kuningas I. tammikuuta 1840. Ennustus ei tietenkään toteutunut (kuten ei ollut toteutunut hänen aikaisempi ennustuksensa kuningas Ludvig Filipin kuolemasta). Seurauksena oli vain Naundorffin vieraantuminen kannatta-

jistaan, joista monet olivat hartaita katolisia ja kauhistuivat tämän houreista. Paavi Gregorius XVI tuomitsi marraskuussa 1843 julkisesti "kadoituksen lapsen", joka julkeni kutsua itseään Normandian herttuaksi.

Köyhtyneenä ja vailla tukijoita Naundorff muutti tammikuussa 1845 Alankomaihin. Hän oli keksinyt uudenlaisen pommin, joka kiinnosti Alankomaiden sotilaspiirejä. Kuningas Vilhelm II:n (hallitsi 1840-49) tuella Naundorff asettui perheineen Delftin kaupunkiin. Alankomaiden kuningashuone ei koskaan uskonut Naundorffia vaan kuningas Vilhelmin hyvántahtoisuuden taustalla oli halu nöyryyttää Ranskaa. Porvariskuningas Ludvig Filip oli nimittäin tukenut belgialaisia, kun nämä aloittivat kapinansa elokuussa 1830, mikä johti Belgian itsenäistymiseen Alankomaista. Naundorff kuoli elokuussa 1845 ja hänet haudattiin juhlatin menoin Delftiin. Hautakiveen kirjoitettiin viranomaisten luvalla: "Tässä lepää Ludvig XVII".

Toisin kuin Richemontin paroni, joka kuoli vailla perillistä, Naundorff oli perheellinen. Hänen vaimonsa synnytti miehelleen peräti viisi "prinssiä" sekä neljä "prinsessaa", joista yksi kuoli kaksivuotiaana. Näin Naundorff perusti uuden, täysin kuvitteellisen Bourbonien haaran, joka kietoutui valheelliseen alkuperäänsä Ludvig XVI:n nuoremman pojan jälkeläisinä. Sittemmin Bourbon-Naundorff sukuun syntyivät ranskalaiset, hollantilaiset ja kanadalaiset sivuhaaransa. Emme voi tietää, mitä Johanna Einert miehestään ajatteli: uskoiko hän oikeasti miehensä valheeseen vai takertuiko hän tuohon valheeseen vain, koska hänen perheensä olemassaolo ja toimeentulo perustuivat siihen? Kun Karl Wilhelm kuoli, vain kaksi hänen lapsistaan oli täysi-ikäisiä. Normandian herttuattareksi itsensä ylentänyt Johanna puolestaan kuoli vuonna 1888.

Tarinan toinen näytös alkoi, kun Naundorffin jälkeläiset ryhtyivät vaatimaan perintöään. Syyskuussa 1850 Normandian herttuatar Johanna vetosi parisiilaiseen oikeusistuimeen miehensä ja lastensa "todellisen" syntyperän tunnustamiseksi. Toukokuussa 1851 annettu päätös oli luonnollisesti kielteinen. Naundorffit eivät luopuneet vaan yrittivät uudelleen vuonna 1872 (Ranska oli tuolloin tasavalta) mutta yhtä huonolla menestyksellä. Viimeisen kerran he vetosivat oikeuteen vuonna 1954. Tuomarin päätös oli jälleen kielteinen: "Jos pätevät historiantutkijat eivät kykene ratkaisemaan tätä asiaa, ei tuomarikaan siihen pysty." Yhden erävoiton Naundorffit saavuttivat sitkeydellään. Maastrichtin piirioikeus myönsi vuonna 1891 perheelle oikeuden käyttää Alankomaissa sukunimeä "de Bourbon". Sama oikeus vahvistettiin vuonna 1913 ranskalaisessa oikeusistuimessa. Ranskan tasavallan kannalta oli yhdentekevää, jos joku halusi leikkiä kuninkaallista (ja näin saattaa naurunalaisiksi monarkistien pyrkimykset).

Vejjareita vai mielipuoolia?

Mielenkiintoisempaa kuin luetella kaikki mahdolliset vale-Ludvigit on pohtia heidän motiivejaan. Karkeasti tapaukset voidaan jakaa kolmeen tyyppiin, joita edustavat kolme ensimmäistä ranskalaista vale-Ludvigia.

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne, joista ympäristö teki Ludvig XVII:n, kuten Hervagaultin kohdalla. Hänhän oli aluksi väittänyt vain olevansa ylhäistä syntyperää. Ludvig XVII hänestä tuli vasta sitten, kun viranomaiset alkoivat epäillä hänen henkilöllisyyttään ja tavallaan painostivat hänet omaksumaan roolinsa. Hervagaultin kohdalla totuus on tarua ihmeellisempi, sillä hän puhui totta. Todellisuudessa hänen isänsä oli Valentinois'in herttua, josta Napoleonin

kukistuttua tuli Monacon hallitseva ruhtinas Honore IV (1814-19). Hänen äitinsä oli pitsinkutoja, jonka komea herttua oli vietellyt Versailles'ssa ja naittanut sitten kamaripalvelijalleen René Hervagaultille. Vaikka äiti ei tohtinut kertoa pojalleen koko totuutta, hän ei malttanut olla vihjailematta hänen ylhäisestä syntyperästään. Samaan kategoriaan kuuluvat venäläinen marsalkka, preussilaissyntyinen kreivi Diebitsch Zabalkanski (1785-1831) sekä muuan ranskalainen entinen laivaston upseeri Pierre Benoit, joka asettui Argentiinaan vuonna 1818 ja toimi myöhemmin diktaattori Juan Manuel de Rosasin neuvonantajana. Kumpikaan heistä ei koskaan julkisesti väittänyt olevansa Ludvig XVII vaan epäily heräsi heidän lähipiirissään heistä riippumatta.

Toiseen ryhmään kuuluvat ne, jotka olivat kiistatta mieleltään häiriintyneitä. He ilmestyivät julkisuuteen vasta, kun ilmiö oli jo käynnistynyt. Näin edeltäneet vale-Ludvigit tarjosivat heille mallin samaistua onnettomaan prinssiin. Hyvä esimerkki on Mathurin Bruneau, joka lienee saanut inspiraationsa Hervagaultilta, sillä hän palveli tykkimiehenä samalla aluksella (La Cybèle) kuin Hervagault, ennen kuin pakeni Yhdysvaltoihin. Ainakin Bruneau'n kertomus seikkailuistaan prinssi Ludvig Kaarlena muistuttaa hyvin paljon Hervagaultin kertomusta. Mielipuolten kategoriaan kuuluvat myös Louis Louvel, joka murhasi Artois'n kreivin nuoremman pojan, Berryn herttuan, vuonna 1820 ja väitti oikeudessa olevansa Ludvig Kaarle, sekä ne Napoleonin Venäjän-sotaretkelle osallistuneet upseerit, jotka haavoituttuaan päähän muistivat kotimaassaan todellisen henkilöllisyytensä. Puhumattakaan eräästä Jean-François Dufresne'stä, joka vuonna 1818 ilmestyi Tuileries'n palatsiin. Mies halusi kiihkeästi päästä kuninkaan puheille voidakseen näyttää "sedälleen"

Pyhän Hengen merkin, jonka paavi oli tatuoinut hänen reiteensä. Parhaimmillaan eräässä pariisilaisessa mielisairaalassa hoidettiin samanaikaisesti viittä tapausta, jotka väittivät olevansa Ludvig XVII.

Kolmannen ryhmän muodostavat ne, joille Ludvig XVII:n rooli tarjosi mahdollisuuden saavuttaa aineellisia etuja. Tästä hyvä esimerkki on Richemontin paroni. Jos hän todella oli burgundilaisen teurastajan poika, hän onnistui pääsemään piireihin, joihin hän ei koskaan olisi voinut päästä omana itsenään. Salaisuutensa paroni vei hautaan mutta inspiraationsa hän sai varmasti Mathurin Bruneaulta, jota koskeviin papereihin hän tutustui työskennellessään Rouenissa. Myöhemmin paroni väitti, että Bruneau olisi ollut hänen sihteerinsä mutta onneton sekosi päästään ja rupesi kuvittelemaan itse olevansa Ludvig XVII. Yksi osoitus siitä, että paronin juoni oli tarkkaan ja huolellisesti harkittu, oli hänen toistuvat vakuutuksensa poliittisesta vaarattomuudestaan. Toisin kuin mielipuolet, paroni ei vaatinut Ranskan kruunua itselleen vaan korosti tyytyvänsä syntyperänsä tunnustamiseen, mikä olisi tuonut hänelle huomattavia rahallisia etuja. Tavallaan paronin juoni onnistui: hän sai puolelleen joukon vaikutusvaltaisia ja varakkaita kannattajia, joiden avustusten turvin hän saattoi viettää ei välttämättä yleistä mutta ajan oloihin nähden miellyttävää elämää. Näihin kannattajiin kuului muun muassa kreivitär Apchier, joka oli ollut Normandian herttuan leikkitoveri ennen vallankumousta. Kreivitär oli yhtään epäröimättä tunnistanut Richemontin paronin kaukaisen lapsuutensa ystäväksi.

Karl Wilhelm Naundorffin tapaus on monimutkaisempi. Emme voi tietää hänen motiiviaan: oliko hän vain häikäilemätön vejari, joka Richemontin paronin tavoin halusi hyödyntää Ludvig-ilmiötä saavuttaakseen sen

siivellä aineellisia etuja vai uskoiko hän lopulta itsekkin omaan valheeseensa? Ainakaan Naundorff ei ujustellut pyytää rahaa tukijoiltaan. Jo ennen kuin hän saapui Pariisiin, hän kirjoitti Sveitsistä tarvitsevansa 1000 frangia kuluihinsa; Pariisissa hänen oli saatava heti käyttöönsä 1800 frangia. Mielenvikainen hän ei ollut, vaikka hänen uskonnollisten kokemustensa perusteella voimme sanoa, että ihan tavallinenkaan ihminen hän ei ollut. Hän oli ilmeisen älykäs - hän oppi puhumaan Ranskaa nopeasti - ja hän teki miellyttävän vaikutuksen tapamiinsa ihmisiin. Hän epäilemättä osasi manipuloida kannattajiaan vetoamalla heidän haluunsa uskoa, että Ludvig XVII olisi pelastunut. On vaikea sanoa, kuinka hyvin hän oli perillä muista vale-Ludvigeista siinä vaiheessa, kun hän itse alkoi rakentaa omaa valheellista identiteettiään. Kannattaa kuitenkin muistaa, että hän alkoi esiintyä Ludvig Kaarlena vasta vapauduttuaan vankilasta toukokuussa 1828, jolloin Richemontin paroni oli jo ilmestynyt julkisuuteen ja saavuttanut kuuluisuutta myös Ranskan ulkopuolella.

Inspiraationsa Naundorff lienee saanut Angoulêmen herttuattaren muistelmista, joiden ensimmäinen laitos ilmestyi Ranskassa tammikuussa 1817. Muistelmissaan Madame Royale kuvailee erityisesti vankeusaikaansa unohdamatta pikkuveljensä kovaa kohtaloa. Lukijoille Angoulêmen herttuattaren muistelmat olivat ensimmäinen lähde, joka kertoi yksityiskohtaisesti, mitä Tempelin tornissa oli tapahtunut. Teos oli heti valtaisa myyntimenestys ja se käännettiin jo samana vuonna sekä englanniksi että saksaksi. Ainakin muistelmat selittäisivät Naundorffin tiedot kuninkaallisen perheen elämästä. Muistelmien merkityksestä Ludvig-ilmion kannalta kertoo se, että suurin osa vale-Ludvigeista ilmestyi julki-

suuteen 1820-luvulla, jolloin teos oli ajankohtainen.

Entä miksi ihmiset uskoivat näitä huijareita? Nykyihmisen näkökulmasta katsottuna heidän satunsa kuulostavat hölynpölyltä, jonka todenperäisyys olisi pitänyt voida kumota oikopäätä. Esimerkiksi Richemontin paroni väitti osallistuneensa Napoleonin Egyptin sotaretkelle kenraali Jean-Baptiste Kléberin (1753-1800) adjutanttina. On kuitenkin muistettava, että vielä 1800-luvun alussa uskottavuuden rajat olivat paljon väljemmät kuin nyt ja mahdollisuudet tarkistaa tämän kaltaisten kertomusten todenperäisyys olivat vähäisemmät. Richemontin paronin ja Naundorffin seikkailut saattoivat kuulostaa uskomattomilta - eivätkä kaikki heitä suinkaan uskoneet - mutta eivät mahdottomilta oman aikansa mittapuilla. Lisäksi fantastiset seikkailut Amazonasin viidakoissa tai pitkin Eurooppaa tarjosivat vedenpitävän selityksen sille, miksi prinssi Ludvig Kaarlesta ei oltu kuultu mitään yli kahteenkymmeneen vuoteen. Toisaalta, jos hänet olisi todellakin salakuljetettu Tempelin tornista ja hän olisi viettänyt seuraavat kaksikymmentäviisi vuotta väärän henkilöllisyyden turvin joko Ranskassa tai muualla Euroopassa, hänen olisi väistämättä täytynyt olla yhteydessä ihmisiin, jotka olisivat voineet varmentaa hänen tarinansa. Sekä Richemontin paroni että Naundorff olivat riittävän ovelia ollakseen kutsumatta tuekseen todistajia, jotka olisivat voineet paljastaa heidät puhumalla vahingossa sivu suunsa. Niin kauan kuin he pysyivät valheessaan yksin, he liikkuvat turvallisella maaperällä.

Koko ongelma kiteytyy Richemontin paronin vastauksessa kuulustelijoilleen: "Te väitätte, että en ole se, joka minä olen, mutta voitteko te todistaa kuka minä olen?" Jos Richemontin paroni ja Naundorff eivät voineet todistaa olevansa Normandian

herttua, ei heidän väitteitään voitu myöskään kumota. Ylipäänsä keinot yksilön henkilöllisyyden selvittämiseksi olivat tuolloin vähäiset. Ainoa varma tapa oli luotettavien silminnäkijöiden tunnistus. Toisin sanoen, ihmiset jotka tunsivat yksilön, todistivat hänen henkilöllisyytensä, kuten Hervagaultin tapauksessa hänen isäpuolensa. Asia-papereita - kuten passeja - ei voitu pitää luotettavina, koska niissä ei ollut kuvia ja annetut tuntomerkit eivät olleet riittäviä. Sormenjalkien ainutlaatuisuus oli havaittu Euroopassa jo 1600-luvun lopulla mutta niiden merkitystä yksilön tunnistamisen kannalta ei ymmärretty. Rikostutkinnassa sormenjalkia alettiin hyödyntää vasta 1890-luvulla. Sitä paitsi, mistä yht'äkkiä olisi saatu Ludvig XVII:n aito sormenjalki? Entä kuka olisi voinut tunnistaa Ludvig Kaarlen, jota kukaan vankilan ulkopuolinen ei ollut nähnyt sitten tammikuun 1794? Hän vanhempansa olivat kuolleet ja hänen sisarensa oli viimeksi nähnyt pikkuveljensä, kun tämä oli ollut 8-vuotias poikanen. Kuka pystyisi luotettavasti määrittelemään, millaiselta Ludvig XVII:n olisi pitänyt näyttää 50-vuotiaana miehenä?

Huijaus oli myös mahdollista siksi, että Tempelin tornin tapahtumista tiedettiin ylipäänsä vähän. Kuten edellä on todettu, Bourbonien paluun jälkeen suoritettu tutkimus ei tuonut asiaan mitään uutta tietoa. Oli vain tasavaltalaisen hallituksen tiedonanto, jonka mukaan prinssi kuoli vankilassaan 8. kesäkuuta 1795. Tiedonannon luotettavuutta voitiin aiheellisesti epäillä. Yksi ongelma oli se, että monet prinssin kohtaloon liittyneet tärkeät henkilöt olivat kadonneet vallankumouksen myrskyissä. Antoine Simon teloitettiin heti Thérmidorin vallankaappauksen jälkeen, Laurent kuoli Ranskan Guyanassa vuonna 1807 (ei rangaistusvankina vaan siirtomaa-hallinnon virkamiehenä). Ne, jotka olivat elossa, kuten kenraali Barras tai

Antoine Simonin leski Marie-Jeanne, kertoivat kuulustelijoilleen kaunistellun version tapahtumista. Marie-Jeanne esimerkiksi kiisti jyrkästi syytteet, joiden mukaan hän olisi miehensä kanssa kohdellut prinssiä kaltoin. Päinvastoin leski väitti, että he olivat tammikuussa 1794 salakuljettaneet prinssin vankilasta ja korvanneet hänet vaihdokkaalla. Vuonna 1805 prinssi Ludvig Kaarle olisi käynyt tapaamasta rakasta Marie-Jeannea sairaalassa, jonne tämä sijoitettu. Vaikka poliisi selvitti hyvin pian, että Simonin pariskunnalla ei enää tammikuussa 1794 ollut mitään mahdollisuutta vapauttaa prinssiä, lesken todistus - jota hän ei koskaan perunut - vahvisti uskoa, että prinssi olisi salakuljetettu vankilastaan. Lääkäreistä, jotka tutkivat prinssin ruumiin 9. kesäkuuta 1795, ei ollut mitään apua, koska he eivät voineet tunnistaa ruumista: heille oli vain sanottu, että ruumis oli Ludvig Kaarlen. Vaihdokas-teoriaa tuki sekin, että Marie-Thérèse ei ollut saanut nähdä pikkuveljensä ruumista.

Salaisuus ratkeaa

Ludvig XVII:n hauta paikannettiin vihdoin Sainte-Margueriten hautausmaalta sattumalta rakennustöiden yhteydessä vuonna 1846. Tai näin ainakin luultiin, sillä salaperäinen lyijyarkku löytyi suurin piirtein sieltä, minne se vuonna 1809 kuolleen haudankaivajan kertoman mukaan oli haudattu. Arkussa oli tuberkuloosiin kuolleen nuorukaisen jäännökset. Jännittävää oli se, että jäännösten perusteella ruumis olisi kuulunut noin 14-vuotiaalle pojalle, kun taas Ludvig XVII oli kuollessaan vain 10-vuotias. Löytö tuntui (jälleen) tukevan vaihdokas-teoriaa, joka toistuessaan aiheutta käsittelevässä kirjallisuudessa oli vähitellen muuttunut yhä uskottavammaksi. Jäännökset tutkittiin

uudelleen vuonna 1894, ilman että mitään uutta tietoa olisi ilmennyt. Nyt tiedämme varmuudella, että kyseessä ei ole Ludvig Kaarlen ruumis, mutta ei myöskään hänen nimissään haudatun vaihdokkaan ruumis.

Näytti siltä, että perinteisillä historiantutkimuksen menetelmillä Tempelin tornin arvoitusta ei kyettäisi ratkaisemaan. Vain rikostutkinnalliset menetelmät voisivat kenties tuoda uutta valoa arvoitukseen. Ensimmäisen kerran tällaisia menetelmiä sovellettiin vuonna 1943. Tuolloin Lyonin kriminologisessa laboratoriossa tutkittiin kahta hiusnäytettä, joista toisen sanottiin kuuluneen Naundorffille ja toisen Ludvig Kaarelle. Tulos oli tyrmistyttävä: hiukset kuuluivat samalle henkilölle. Oliko Naundorff sittenkin Ludvig XVI:n poika? Tutkimuksen tulos epäilytti monia ja se uusittiin vuonna 1951. Tällä kertaa tulos oli päinvastainen.

Vasta geenitekniiikan viimeaikainen kehittyminen tarjosi mahdollisuuden ratkaista Ludvig XVII:n arvoitus. Vuonna 1984 osoitettiin ensimmäisen kerran, miten DNA:n rakennetta voidaan käyttää sormenjälkien tapaan yksilön tunnistamiseen. Samalla DNA:n rakenne tarjoaa erehtymättömän keinon varmistaa yksilöiden välinen sukulaisuus, millä myös on suuri merkitys yksilön tunnistamisen kannalta, etenkin silloin kun mitään muita taustatietoja ei ole tai kun sukulaisuus kiistetään. Rikosten selvittämisessä DNA-tutkimus on osoittautunut korvaamattomaksi apuvälineeksi. Etuna on se, että luotettavaan tulokseen riittää pienikin näyte: eläviltä ihmisiltä esimerkiksi sylki- ja veripisara, kuolleilta luunsirut tai hiukset. Tutkimuksen tulos on sama riippumatta siitä, mistä solusta näyte on otettu. Suomessa DNA-tutkimusta on hyödynnetty rikostutkinnassa vuodesta 1991 lähtien. Hyvin dramaattinen osoitus DNA-tutkimuksen merkityksestä vainajien tunnistamisen kannalta

oli New Yorkin World Trade Centeriin tehty terrori-isku 11. syyskuuta 2001. Yli puolet iskun uhreista eli noin 1500 henkilöä tunnistettiin DNA:n avulla. Olennaista ei suinkaan ollut vainajien jäännösten tunnistaminen - jolloin ne voitiin luovuttaa oikeille omaisille - vaan vainajien henkilöllisyyden varmentaminen sukulaisuuden perusteella. Juridisestihan on suuri ero, onko henkilö kadonnut vai kuollut.

Kesäkuussa 1999 käynnistettiin Belgiassa Leuvenin ja Saksassa Münsterin yliopistoissa yhteinen DNA-tutkimus, jonka tavoitteena oli ratkaista Tempelin tornin arvoitus. Laboratoriot valittiin tarkoituksella Ranskan ulkopuolelta tutkimuksen luotettavuuden ja puolueettomuuden takaamiseksi. Tutkimukseen valittiin neljä näytettä. Ensimmäinen näyte oli luunpala, joka varmuudella kuului Karl Wilhelm Naundorffille. Toinen näyte oli peräisin alkoholiin säilötystä sydäimestä, jonka väitettiin kuuluneen prinssi Ludvig Kaarelle. Sydämen näpistänyt Pelletan oli aikanaan tarjonnut sitä Ranskan Bourbonneille mutta he olivat aiheellisesti epäilleet pyhänjäännöksen aitoutta. Monien värikkäiden vaiheiden jälkeen sydän päätyi Espanjan Bourbonneille, jotka vuonna 1975 luovuttivat sen säilytettäväksi Pariisiin Saint-Denis'n basilikassa, jonne Ranskan kuninkaat on haudattu. Kolmas näyte oli peräisin medaljongista, joka oli löytynyt sattumalta itävaltalaisesta luostarista. Medaljongi oli kuulunut arkkiherttuatar Maria Theresialle (1717-80) ja se sisälsi kaikkien hänen kuudentoista lapsensa hiuksia, Marie-Antoinette mukaan lukien. Neljännen näytteen antoivat Romanian entinen kuningatar Anne ja hänen veljensä Bourbon-Parman prinssi André. He ovat Marie-Antoinetten vanhemman sisaren Maria Amalian (1746-1804) jälkeläisiä, joka oli nainut Parman herttua Ferdinandin vuonna 1769. Parman

Bourbonit puolestaan kuuluvat Bourbon-suvun espanjalaiseen haaraan.

Tutkimuksen tulokset julkistettiin Pariisissa 19. huhtikuuta 2000. Tutkimuksissa oli saavutettu kaksi tärkeää tulosta. Ensinnäkin, Naundorff ei ollut mitään sukua sen paremmin Habsburgeille kuin Bourboneille (eli hän ei voinut olla edes Condén prinssin äpärä). Toiseksi, sydän kuului nuorelle henkilölle, joka oli hyvin läheistä sukua henkilöille, joiden hiuksia oli säilytetty itävaltalaisessa medaljongissa. Myös sydämen yhteys Romanian kuningattaren ja hänen veljeensä oli kiistaton. Kun tulokset yhdistettiin siihen, mitä tiedämme sydämen ja medaljongin historioista, voitiin erittäin suurella varmuudella todeta, että sydän todellakin kuului Ludvig XVII:lle, joka siis kuoli 8. kesäkuuta 1795 Temppelin tornissa, kuten tasavallan julkistamassa tiedonannossa oli todettu. Se, mihin - ja miksi - prinssi kuoli, on yhä avoin kysymys. Yhtä avoin kysymys on, kuka Naundorff oikeasti oli.

Naundorffin jälkeläiset luonnollisesti kiistävät tulosten luotettavuuden ja vaativat uuden puolueettoman tutkimuksen toteuttamista. Reaktio on ymmärrettävä, sillä onhan suvulla takanaan jo 140 vuoden perinteet Bourbonien kuvitteellisena haarana. Reaktio oli myös tyypillinen esimerkki vaihtoehtoisen historian tavasta suhtautua tietoon, joka voisi kumota sen oman uskottavuuden. Vaihtoehtoinen historiahan ei perustu tietoon vaan uskoon, jota ei voi horjuttaa rationaalisilla argumenteilla. Päinvastoin, kaikki vastakkainen todistusaineisto voidaan aina torjua vihamielisen salaliiton juonina.

Synkkä kreivitär

Jos Ludvig XVII:n arvoitus on lopultakin ratkaistu tyydyttävästi, tarjoaa hänen sisarensa Marie-Thérèse

vielä yllätyksen. Väitetään nimittäin, että hyvin tuntemamme Angoulêmen herttuatar olisi todellisuudessa ollut vaihdokas. Teoria perustuu oletukseen, jonka mukaan Marie-Thérèse raiskattiin Temppelin tornissa ja hän synnytti lapsen, mikä kompromettoi hänen maineensa ja teki hänestä Ranskan kuningasmielisten kannalta käyttökelvottoman ajankohdan valtapelissä. Esimerkiksi suunniteltu avioliitto keisari Frans II:n veljen, arkkiherttua Kaarlen (1771-1847) kanssa oli mahdoton. Siksi Madame Royale olisi kaikessa hiljaisuudessa vaihtanut henkilöllisyytensä ja hänen roolinsa olisi omaksunut Ludvig XVI:n avioton tytär Ernestine de Lambriquet. Toisen teorian mukaan vaihdokas olisi ollut nimeltään

"Louise-Catherine Lambriquet", joka olisi ollut Provençen kreivin avioton tytär. Oikea Madame Royale olisi viettänyt loppuelämänsä hollantilaisen diplomaatin puolisona ja kuollut Saksassa vuonna 1837. Vaihdokas puolestaan olisi nainut Angoulêmen herttuan ja elänyt Madame Royalen roolissa kuolemaansa asti vuonna 1851.

Jos Angoulêmen herttuatar oli siis todellisuudessa vaihdokas, on ymmärrettävää, että hän ei halunnut tavata Richemontin paronia tai Naundorffia eli "veljeään", joka olisi voinut paljastaa hänet.

Koko teoria rakentuu pelkille oletuksille. On toki mahdollista, että Marie-Thérèse raiskattiin vankeusaikanaan mutta mitään todisteita siitä ei ole. Yhtä hyvin häntä ei raiskattu. On toki mahdollista, että Ludvig XVI:lla olisi ollut avioliiton ulkopuolella syntynyt tytär, vaikka säilyneiden lähteiden perusteella hän oli kaikkea muuta kuin isoisänsä Ludvig XV:n kaltainen naistenmies. Aikalaiset pitivät häntä suorastaan imbesillinä. Lisäksi Ludvig XVI oli aidosti rakastunut vaimoonsa ja tuskin olisi halunnut pahoittaa kuningattarensa mieltä syrjähyppyllä,

joka ei olisi pysynyt salassa Versailles'n juonittelevassa hovissa. Provençen kreivi oli toista maata kuin vanhempi veljensä mutta mitään varmoja todisteita hänen aviottoman tyttärensä olemassa olostakaan ei ole - vielä vähemmän siitä, että Marie-Thérèse olisi vaihdettu johonkin toiseen nuoreen naiseen hänen saavuttuaan Baseliin 18. joulukuuta 1795.

Joka tapauksessa, Thüringenin Hildburghausenin pikkukaupungissa on nimetön hauta, jossa lepää seudulla pitkään asunut "synkkä kreivitär" (die Dunkelgräfin). Paikallisen perimätiedon mukaan kaupunkiin saapui vuosien 1807 ja 1810 välillä ulkomaalainen pariskunta, joka asettui lähistöllä sijaitsevaan Eishausenin linnaan. Pari vietti eristäytyntä elämää ja nainen kulki aina kasvot verhottuina. Kuka nainen oli, sitä ei tiedetä, mutta käytöksensä perusteella hänen arvattiin olevan ylhäistä syntyperää. Nainen kuoli vuonna 1837, mies vuonna 1845. Mies oli todennäköisesti hollantilainen diplomaatti Cornelius van der Valck, joka vuonna 1807 joutui lähtemään Pariisista vietettyään ranskalaisen kenraalin vaimon. Paikallisten huhupuheiden mukaan "synkkä kreivitär" olisi ollut Madame Royale; mistä tämä huhu sai alkunsa, sitä on vaikea tietää. Kenties syynä ei ollut muu kuin vilkas mielikuvitus. Saksalainen kirjailija Albert Emil Brachvogel (1824-78) hyödynsi huhua historiallisessa romaanissaan "Hildburghausenin arvoitus" (Das Rätsel von Hildburghausen), joka ilmestyi vuonna 1872, ja teki tarinan tunnetuksi Saksassa. Eräät saksalaiset tutkijat haluaisivat avata synkän kreivittären haudan ja selvittää DNA-tutkimuksen avulla, onko siihen haudattu nainen todella Bourbon-sukuinen prinsessa. Ainakin tutkimus olisi helppo tehdä nyt, kun Ludvig XVII:n salaisuuden ratkaissut aineisto on olemassa.

Monarkismi tasavaltalaisessa Ranskassa

Vaikka vuoden 1789 suuri vallankumous hallitsee mielikuviamme Ranskan modernista poliittisesta historiasta, kesti pitkään ennen kuin ranskalaisista tuli tasavaltalaisia. Varsinkin keskiluokalle mieluisin valtiomuoto oli perustuslaillinen monarkia. Kun Bourbonit syöstiin vallasta toistamiseen heinäkuussa 1830, heidät korvattiin Orléans-suvulla. Kun Ludvig Filipin oli vuorostaan lähdeittävä maanpakoon helmikuussa 1848, Ranska julistettiin tasavallaksi. Pariisissa puhjenneet veriset levottomuudet saivat kuitenkin monet epäilemään tasavallan toimivuutta. Kuvaavaa on, että keskiluokka äänesti joulukuussa 1848 itselleen II tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi prinssi Ludvig Napoleon Bonaparten (1808-73), joka neljä vuotta myöhemmin valittiin itsensä valtavalla äänen enemmistöllä ranskalaisten keisariksi nimellä Napoleon III.

Kun II keisarikunta puolestaan romahti syyskuussa 1870 Preussia vastaan kevytmielisesti aloitetun sodan seurauksena, ei tasavalta Ranskan uutena valtiomuotona ollut itsestäänselvyys. Pariisin kommuunin kapina keväällä 1871 järkytti jälleen porvaristoa. Elokuussa III tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi valittiin Adolphe Thiers, mutta kansalliskokouksen enemmistö oli monarkisteja. Vuonna 1873 Thiers hävisi presidentin vaalissa monarkistien ehdokkaalle marsalkka MacMahonille. Kuningasvallan palauttaminen näytti nyt todennäköiseltä. Kruunua tavoitteli kaksi ehdokasta. Bourbonien päähaaraa edusti Chambordin kreivi Henrik (Henri), joka oli kasvanut tätinsä Angoulêmen herttuattaren hoivissa, sillä

hänen isänsä (Berryn herttua) oli murhattu vuonna 1820 ennen pojan syntymää (Angoulêmen herttuaparin avioliitto oli lapseton). Orléans-sukua edusti Ludvig Filipin pojanpoika, Pariisin kreivi Filip (Philippe), jonka isä oli kuollut tapaturmaisesti vuonna 1842. Chambordin kreivin mahdollisuudet paranivat, kun Pariisin kreivi luopui vaatimuksistaan hänen hyväkseen. Neuvottelut kuningasvallan palauttamisesta kuitenkin päättyivät tuloksettomina Chambordin kreivin jääräpäisyyteen. Hän vaati laajempia valtaoikeuksia kuin perustuslakiluonnos tarjosi sekä Bourbonien valkoista liljalippua Ranskan kansallislipuksi trikolorin sijaan. Kreivin itsepäisyys vieraannutti hänet kannattajistaan ja niinpä myös kansalliskokouksen monarkistiset edustajat hyväksyivät Ranskalle hallitusmuodon, jossa ei ole perinnöllistä valtionpäämiestä. Tammi-kuussa 1875 kansalliskokous hyväksyi yhden äänen enemmistöllä valtionpäämiehen arvonimeksi "tasavallan presidentti" (353 puolesta, 352 vastaan).

Tasavallan tulevaisuus vahvistui, kun presidentti MacMahon joutui eroamaan tammikuussa 1879 ja hänen seuraajakseen tuli tasavaltalainen Jules Grévy. Monarkismi kuitenkin säilyi merkittävänä poliittisena voimana. Vuonna 1884 kansalliskokous säätöi lain, jonka perusteella hallitsijasukujen jäsenet eivät saaneet asettua ehdokkaiksi presidentin vaalissa. Näin haluttiin estää sen prosessin toistuminen, joka oli kolmekymmentä vuotta aikaisemmin johtanut II keisarikunnan perustamiseen. Kun monarkistien kannatus lisääntyi vuoden 1885 kansalliskokouksen vaaleissa, säädettiin uusi laki, jonka perusteella hallitsijasukujen jäsenet karkotettiin Ranskasta. Laki oli voimassa vuoteen 1950 asti. Monarkismi menetti merkityksensä poliittisena liikkeenä vasta 1900-luvulla, vaikka kuningasvallan palauttamista harkittiin vielä

vakavasti toisen maailmansodan jälkeen. Vakavin ehdokas oli Pariisin kreivi Henrik (1908-99). Monarkismilla on toki yhä kannattajia Ranskassa, vaikka yhdenkään poliittisen puolueen ohjelmaan ei kuulu monarkian palauttaminen.

Se, miksi Ranska säilyi tasavaltana, johtui ennen kaikkea monarkistien sisäisestä hajaannuksesta (kuten Adolphe Thiers aikanaan totesi, "tasavalta hajottaa meidät vähiten"). Ranskassa monarkistit jakaantuvat eri leireihin hallitsijasukujen mukaan ja heidän on ollut vaikea sopia yhteisestä politiikasta.

Ensimmäistä ryhmää edustavat legitimistit, joiden mukaan Ranskan kruunu kuuluu Aurinkokuninkaasta polveutuvalle Bourbonien päähaaralle. Kun Chambordin kreivi kuoli lapsettomana vuonna 1883, perimysoikeus siirtyi legitimistien mukaan Bourbonien espanjalaiselle haaralle, joka polveutuu Aurinkokuninkaasta pojanpojasta, Anjoun herttua Filipistä. Aluksi perimysoikeus kuului karlisteille eli kuningas Ferdinand VII:n nuoremman veljen don Carlosin jälkeläisille. Kuningas Ferdinand syrjäytti pikkuveljensä vallanperimyksessä ja siirsi kruununsa tyttärelleen, josta tuli Espanjan hallitseva kuningatar Isabella II vuonna 1833. Tämä oli vastoin saalilaista lakia ja syöksi Espanjan pitkään sisällissotaan Isabellaa ja karlistien kannattajien taistellessa keskenään. Karlisteilta perimysoikeus siirtyi Espanjan Bourbonien hallitsevalle haaralle vuonna 1936. Legitimistien vallantavoittelija on vuodesta 1989 lähtien ollut Anjoun herttuan arvonimeä käyttävä Ludvig XX, joka on kuningas Alfonso XIII:n (hallitsi 1886-1931) vanhemman pojan, Segovian herttua Jaimen pojanpoika. Espanjan nykyinen kuningas Juan Carlos on puolestaan Alfonso XIII:n nuoremman pojan, Barcelonan kreivi Juanin poika.

Toisen ryhmän muodostavat Orléans-suvun kannattajat. Heidän mukaansa Ludvig Filip oli Ranskan viimeinen laillinen kuningas ja siksi vain hänen jälkeläisillään on oikeus Ranskan kruunuun. Orleanistien mielestä Bourbonien päähaara menetti oikeutensa kruunuun, kun Kaarle X luopui vallasta heinäkuussa 1830. Tulkinta on kyseenalainen. Tarkkaan ottaen Kaarle X luopui vallasta vanhemman poikansa, Angoulêmen herttuan hyväksi, joka hallitsi Ranskaa kymmenisen minuuttia nimellä Ludvig XIX, ennen kuin allekirjoitti vallasta luopumisasiakirjan omalta osaltaan. Orleanistit myös kiistävät Bourbonien espanjalaisen haaran oikeuden Ranskan kruunuun, koska sen kantaisän, Filip V:n, oli suurvaltojen vaatimuksesta luovuttava perintöoikeudestaan Ranskan valtaistuimeen, kun hänestä tuli Espanjan kuningas vuonna 1700. Orleanistien ehdokas Ranskan valtaistuimelle on vuodesta 1999 lähtien ollut Pariisin kreivin arvonimeä käyttävä Henrik VII.

Kolmannen ryhmän muodostavat bonapartistit. Toisen keisarikunnan kärsimästä tappiosta huolimatta Bonaparte-suvulla oli runsaasti kannattajia Ranskassa. Esimerkiksi vuoden 1878 kansalliskokouksen vaaleissa bonapartistit saivat sata edustajaa, mikä oli lähes puolet monarkistien edustajista (204) ja liki viidennes kaikista edustajista (524). Vakava isku bonapartisteille oli, kun Napoleon III:n ainoa poika (Eugène Louis Napoleon) kuoli Etelä-Afrikassa vuonna 1879 taistellessaan brittien riveissä zuluja vastaan. Bonapartistien vallantavoittelija on vuodesta 1997 lähtien ollut Napoleon VIII, joka polveutuu suuren Napoleonin nuorimman veljen Jérômen (1784-1860) toisesta avioliitosta Württembergin prinsessan kanssa. Ensimmäisen avioliittonsa Jérôme solmi yhdysvaltalaisen kauppiaan tyttären kanssa, jonka tuloksena syntyi

Bonapartein amerikkalainen haara, joka ei kuitenkaan ole osoittanut mitään kiinnostusta Ranskan keisarin kruunua kohtaan.

Neljännän ryhmän muodostivat survivantistit eli ne, jotka uskoivat, että Ludvig XVII ei kuollut Tempppelin tornissa. Heidän mukaansa kruunu kuului siis Ludvig XVII:lle tai hänen jälkeläisilleen. Poliittisesti survivantistit olivat hajallaan ja ryhmittyivät eri ehdokkaiden taakse. Toki oli niitäkin survivantisteja, jotka torjuivat kaikki vale-Ludvigit ja odottivat oikean Ludvig XVII:n vielä ilmestyvän. Poliittisena liikkeenä survivantismi kuihtui II keisarikunnan aikana, kun kävi selväksi, että Ludvig XVII:n kohtalo pysyisi arvoituksena eikä hänen mahdollisia jälkeläisiäkään voitu jäljittää. Tänä päivänä survivantisteja edustaa vain Bourbon-Naundorff suku kannattajineen. Heidän ehdokkaansa Ranskan valtaistuimelle on hänen kuninkaallinen korkeutensa Kaarle XII eli Charles-Louis Edmond de Bourbon-Naundorff, joka työskenteli pitkään insinöörinä Dassaultin lentokone-
tehtaalla. Poliittisessa ohjelmassaan Kaarle XII korostaa vain haluavansa tietää "totuuden" esi-isänsä kohtalosta. Asiansa ajamiseksi hän on perustanut Ludvig XVII:n nimeä kantavan instituutin, joka katuosoitteensa (3, rue des Moines) perusteella sijaitsee pariislaisen baarin takahuoneessa.

Kirjallisuutta

Deborah Cadbury, *The Lost King of France. The Tragic Story of Marie-Antoinette's Favourite Son*, Lontoo 2002: Fourth Estate.

Philippe Delorme, *L'affaire Louis XVII*, Pariisi 1995: Tallandier.

Philippe Delorme, Louis XVII, la vérité.
Sa mort au Temple confirmée par la
science, Pariisi 2000: Pygmalion.

Maurice Garçon, Louis XVII ou la
fausse énigme, Pariisi 1952: Hachette.
Joan Haslip, Marie Antoinette,
suomentanut Eila Salminen, Helsinki
1989: Otava.

Herman Lindqvist, Axel von Fersen.
Hurmuri ja herrasmies, suomentanut
Seppo Hyrkäs, Tukholma 1991: Fischer
& Co.